

Tiivistelmä Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunto Euroopan komission neuvostolle ja Euroopan parlamentille osoittamasta tiedonannosta ”Rikostentorjunta digitaaliaikana: Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen perustaminen”

(Tämän lausunnon lyhentämättömät englannin-, ranskan- ja saksankieliset versiot ovat saatavana Euroopan tietosuojavaltuutetun verkkosivustolla <http://www.edps.europa.eu>)

(2012/C 336/05)

1. Johdanto

1.1 Euroopan tietosuojavaltuutetun kuuleminen

1. Komissio hyväksyi 28 päivänä maaliskuuta 2012 tiedonannon ”Rikostentorjunta digitaaliaikana: Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen perustaminen”⁽¹⁾.

2. Tietosuojavaltuutettu huomauttaa neuvoston julkaisseen 7 ja 8 päivänä kesäkuuta 2012 päätelmänsä Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen perustamisesta⁽²⁾. Päätelmässään neuvosto ilmaisee tukevansa tiedonannon tavoitteita ja puoltavansa keskuksen (josta käytetään myös nimeä ’EC3’) perustamista Europolin yhteyteen ja jo olemassa olevien rakenteiden käyttämistä yhteistoiminnan varmistamiseksi muilla rikollisuuden aloilla tehtävän torjuntatyön kanssa. Se vahvistaa, että EC3:n olisi toimittava yhteyspisteenä verkkorikollisuuden torjumisessa ja tehtävä läheistä yhteistyötä alan kansainvälisten virastojen ja muiden toimijoiden kanssa. Lisäksi neuvosto pyytää komissiota yhdessä Europolin kanssa määrittämään tarkemmin toimenpiteet, joita vaaditaan EC3:n saattamiseksi toimintavalmiiksi vuoteen 2013 mennessä. Neuvoston päätelmissä ei kuitenkaan käsitellä laisinkaan perusoikeuksien ja etenkin tietosuojan varmistamisen merkitystä EC3:n perustamisessa.

3. Ennen komission tiedonannon julkaisemista Euroopan tietosuojavaltuutetulle annettiin tilaisuus esittää sen luonnoksesta epäviralliset huomautuksensa. Huomautuksissaan tietosuojavaltuutettu korosti tietosuojan olevan keskeinen tekijä, joka on otettava huomioon Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen (jäljempänä ’EC3’) perustamisessa. Valitettavasti näitä epävirallisesti esitettyjä huomautuksia ei sisällytetty tiedonantoon. Neuvoston päätelmissä pyydetään myös varmistamaan, että keskus on toiminnassa jo ensi vuonna. Sen vuoksi tietosuojanäkökohdat olisi otettava huomioon hankkeen seuraavissa vaiheissa, joihin edetään aivan lähiaikoina.

4. Tässä lausunnossa käsitellään tietosuojan merkitystä EC3:n perustamisessa sekä esitetään joitakin erityissuosituksia, jotka olisi otettava huomioon laadittaessa EC3:n toimintakehystä ja tarkistettaessa Europolia koskevaa lainsäädäntöä. Euroopan tietosuojavaltuutettu on tästä syystä toiminut omasta aloitteestaan ja antanut asetuksen (EY) N:o 45/2001 41 artiklan 2 kohtaan perustuvan lausuntonsa.

1.2 Tiedonannon soveltamisala

5. Tiedonannossaan komissio ilmoittaa aikovansa perustaa Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen, joka on yksi sisäisen turvallisuuden strategian painopisteistä⁽³⁾.

6. Siinä esitetään alustava luettelo verkkorikollisuuden ilmenemismuodoista, joihin EC3:n odotetaan keskittyvän. Niihin sisältyvät järjestäytyneiden rikollisryhmien tekemät verkkorikokset, etenkin teot, jotka tuottavat merkittävää rikoshyötyä, kuten verkkopetokset, verkkorikokset, jotka aiheuttavat uhreille vakavaa haittaa, kuten verkossa tapahtuva lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, ja verkkorikokset, jotka kohdistuvat unionin elintärkeisiin tieto- ja viestintätekniisiin järjestelmiin.

7. Keskukselle määritellään tiedonannossa seuraavat neljä päätehtävää⁽⁴⁾:

- toimiminen Euroopan verkkorikollisuutta koskevan tiedon yhteyspisteenä;
- Euroopan verkkorikollisuutta koskevan asiantuntemuksen keskittäminen tueksi jäsenvaltioiden valmiuksien kehittämiseksi;

⁽¹⁾ Verkkorikokselle ei ole määritelmää EU:n lainsäädännössä.

⁽²⁾ Neuvoston päätelmät Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen perustamisesta, annettu Luxemburgissa 7 ja 8 päivänä kesäkuuta 2012 pidetyssä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston 3172. istunnossa.

⁽³⁾ EU:n sisäisen turvallisuuden strategian toteuttamissuunnitelma: viisi askelta kohti turvallisempaa Eurooppaa. KOM(2010) 673 lopullinen, 22 päivänä marraskuuta 2010. Ks. myös tätä tiedonantoa koskeva Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunto, 17 päivänä joulukuuta 2010 (EUVL C 101, 1.4.2011, s. 6).

⁽⁴⁾ Tiedonannon s. 4–5.

- jäsenvaltioiden verkkorikostutkimusten tukeminen;
 - Euroopan verkkorikostutkijoiden edustaminen lainvalvontaviranomaisten ja oikeuslaitoksen parissa.
8. EC3:ssa käsiteltävät tiedot on tarkoitus kerätä *mahdollisimman laajalti erilaisista julkisista, yksityisistä ja avoimen koodin lähteistä*, ja niillä täydennetään käytettävissä olevia poliisitietoja. Tietoja kerättäisiin *verkkorikollisuudesta, sen toimintatavoista ja epäilyistä rikoksentehtävistä*. Lisäksi EC3 tekisi suoraan yhteistyötä muiden unionin virastojen ja elinten kanssa. Tämän mahdollistamiseksi kyseiset tahot osallistuisivat EC3:n ohjelma-johtoryhmään ja tarvittaessa myös operatiiviseen yhteistyöhön.
9. Komissio näkee EC3:n luontevana tahona yhteydenpitoon Europolin verkkorikollisuutta käsittelevien yksiköiden ja muiden poliisiviranomaisten kansainvälisten verkkorikollisuutta käsittelevien yksiköiden kanssa. EC3:n olisi yhdessä Interpolin ja muiden eri puolilla maailmaa toimivien strategisten kumppaneiden kanssa pyrittävä parantamaan koordinoituja ratkaisuja verkkorikollisuuden torjuntaan.
10. Käytännössä komissio ehdottaa EC3:n perustamista osaksi Europolia. EC3 perustettaisiin *Europolin yhteyteen* ⁽¹⁾, ja siihen sovellettaisiin siis Europolia koskevaa lainsäädäntöä ⁽²⁾.
11. Euroopan komission mukaan ⁽³⁾ nyt ehdotettu keskus täydentäisi Europolin nykyistä toimintaa ennen kaikkea i) lisäämällä resursseja, jotka tehostavat tiedonkeruuta eri lähteistä ii) mahdollistamalla tietojenvaihdon muidenkin kumppanien kuin lainvalvontaviranomaisten kanssa (lähinnä yksityisen sektorin toimijoita).

1.3 Lausunnon tarkoitus

12. Tässä lausunnossa Euroopan tietosuojavaltuutettu:
- pyytää komissiota selventämään EC3:n toimintaa siltä osin kuin se voi vaikuttaa tietosuojaan;
 - arvioi ehdotettua toimintaa Europolia koskevan nykyisen lainsäädäntökehyksen perusteella erityisesti sen yhteensopivuutta tämän kehyksen kanssa;
 - tuo esille näkökohtia, joista olisi säädettävä tarkemmin Europolia koskevan lainsäädännön tulevassa tarkistuksessa tietosuojan korkeamman tason varmistamiseksi.
13. Lausunto jakautuu seuraavasti. Sen osassa 2.1 selitetään, miksi tietosuoja on keskeinen tekijä EC3:n perustamisessa. Osassa 2.2 tarkastellaan tiedonannossa EC3:lle asetettujen tavoitteiden yhteensopivuutta Europolin toimivaltuuksien kanssa. Osassa 2.3 käsitellään yhteistyötä yksityisen sektorin ja kansainvälisten kumppanien kanssa.

3. Päätelmät

50. Tietosuojavaltuutettu pitää verkkorikollisuuden torjuntaa perustana varmuuden ja turvallisuuden luomiselle digitaaliseen maailmaan ja tarvittavan luottamuksen rakentamiselle. Tietosuojavaltuutettu huomauttaa, ettei tietosuojasäännösten noudattamista pitäisi nähdä rasitteena vaan erottamattomana osana verkkorikosten tehokasta torjuntaa.
51. Tiedonannossa ehdotetaan uuden Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen perustamista Europolin yhteyteen, vaikka Europolissa on jo vuosia toiminut verkkorikostorjuntayksikkö. Tietosuojavaltuutettu olisi tyytyväinen, jos ehdotuksessa selvitettäisiin tarkemmin uudet valmiudet ja tehtävät, jotka erottavat EC3:n Europolin nykyisestä verkkorikostorjuntayksiköstä.

⁽¹⁾ Näin suositellaan helmikuussa 2012 julkaistussa toteutettavuustutkimuksessa, jossa arvioitiin käytettävissä olevia vaihtoehtoja (nykytilanteen säilyttäminen, Europolin toimiminen keskuksen isäntänä, keskuksen sijoittaminen Europolin alaisuuteen/yhteyteen, virtuaalikeskus). http://ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/crime/docs/20120311_final_report_feasibility_study_for_a_european_cybercrime_centre.pdf

⁽²⁾ Neuvoston päätös, tehty 6 päivänä huhtikuuta 2009, Euroopan poliisiviraston (Europol) perustamisesta (2009/371/YOS).

⁽³⁾ Lehdistötiedote "Frequently Asked Questions: the new European Cybercrime Centre", 28.3.2012. Viite: MEMO/12/221. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/12/221>

52. Tietosuojavaltuutettu kehottaa määrittämään EC3:n toimivaltuudet yksityiskohtaisesti eikä pelkästään viittaamalla nykyisessä Europolia koskevassa lainsäädännössä käytettyyn "tietokonerikosten" käsitteeseen. Europolia koskevan lainsäädännön tulevan tarkistuksen yhteydessä olisi myös aiheellista määritellä EC3:n toimivaltuudet ja sen tarjoamat tietosuojatakeet. Ennen Europolia koskevan uuden lainsäädännön voimaantuloa tietosuojavaltuutettu suosittelee, että komissio määrittää nämä valtuudet ja tietosuojatakeet EC3:lle laadittavassa toimintakehyksessä esimerkiksi:

- määrittelemällä selkeästi, mihin tietojenkäsittelytehtäviin (erityisesti tutkimuksiin ja operatiivista tukea koskevaan toimintaan) keskuksen henkilöstö voi osallistua joko yksinään tai yhteistyössä yhteisten tutkimusryhmien kanssa;
- laatimalla selkeät menettelyt, joilla varmistetaan yksilön oikeuksien (myös tietosuojaoikeuden) noudattaminen ja annetaan takeet siitä, että todisteet on hankittu lainmukaisesti ja että niitä voidaan käyttää tuomioistuimissa.

53. Tietosuojavaltuutettu katsoo, että "mahdollisimman laajalti erilaisista julkisista, yksityisistä ja avoimen koodin lähteistä" saatavien henkilötietojen vaihtamiseen EC3:ssa liittyy erityisiä tietosuojariskejä, koska se edellyttää monesti kaupallisiin tarkoituksiin kerättyjen tietojen käsittelyä ja kansainvälistä tiedonsiirtoa. Nykyisessä Europolin perustamisesta tehdyssä päätöksessä näitä riskejä pyritään ehkäisemään säätämällä, ettei Europol yleensä saa vaihtaa tietoja suoraan yksityisten osapuolten kanssa ja että tietojenvaihto kansainvälisten järjestöjen kanssa sallitaan ainoastaan tietyissä konkreettisissa olosuhteissa.

54. Tätä taustaa vasten ja koska näillä toiminnoilla on EC3:lle tärkeä merkitys, tietosuojavaltuutettu suosittelee lisäämään ehdotukseen asianmukaiset tietosuojatakeet Europol-päätöksen nykyisten säännösten mukaisesti. Nämä takeet olisi sisällytettävä toteuttamisryhmän EC3:lle laatimaan toimintakehykseen (ja myöhemmin Europolia koskevaan tarkistettuun lainsäädäntöön), eivätkä ne missään tapauksessa saa johtaa tietosuojan heikkenemiseen.

Tehty Brysselissä 29 päivänä kesäkuuta 2012.

Peter HUSTINX
Euroopan tietosuojavaltuutettu
